

НАПРЯМ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Якимчук Г. В.

*наукова співробітниця лабораторії психологічного супроводу дітей
з особливими освітніми потребами*

Український науково-методичний центр практичної психології
і соціальної роботи
м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Посилення уваги до питання освіти осіб з особливими освітніми потребами (ООП), в тому числі з психофізичними порушеннями, що відбувається в контексті її реформування, активізувало необхідність практичного втілення останніх перетворень системи освіти із урахуванням потреб таких осіб та внесення змін до законодавчих актів з метою впровадження інклюзивного навчання в Україні відповідно до провідних світових тенденцій розвитку інклюзії.

До сьогодні, реформування освіти осіб з ООП покладалося на комплекс теоретичних та методологічних положень, які давали змогу вжити деяких заходів щодо запровадження програм державної підтримки осіб з ООП та вибудувати стратегію інклюзивного навчання цих осіб в закладах різних рівнів освіти («Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [3], Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» [4], «Про Порядок та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» [5] та ін.). Проте, очевидно, особи з ООП, в тому числі з порушеннями психофізичного розвитку, потребують особливих умов забезпечення навчального процесу з урахуванням типології освітніх труднощів. Відповідно від ступеня прояву цих труднощів стає необхідним визначення обсягу підтримки осіб з ООП (надання додаткових корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг, оплати послуг асистента вихователя, закупівлі додаткових засобів для навчання, визначення необхідних додаткових ресурсів тощо), а отже – постає необхідність визначення обсягу фінансування такої підтримки.

Результатом таких умов та орієнтації на міжнародні підходи до визначення категорій (типів) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами і стала прийнята нещодавно урядом Постанова № 765 від 21.07.2021 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» [1]. Цей документ на законодавчому рівні визначає зміни до Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 [3], та інших нормативно-правових актів.

Визначення обсягу допомоги різним категоріям осіб з ООП в умовах інклюзивного навчання, пов'язано, насамперед, з необхідністю планування фінансових витрат. Водночас ці зміни унормовують організацію діяльності інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), уточнюють їхні завдання, підвищують статус фахівців. Зміни урегульовують деякі організаційні питання широкого запровадження інклюзивного навчання.

Змінами до Положення уточнюються такі завдання ІРЦ:

- проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб;

- надання рекомендацій закладам освіти щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи;

- забезпечення участі педагогічних працівників ІРЦ в діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з ООП;

- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг особам з ООП (дітям раннього та дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти; дітям, які здобувають освіту у формі педагогічного патронажу);

- визначення потреби в асистенті дитини та/або супроводі дитини з ООП в інклюзивній групі;

- визначення обсягу тимчасової або постійної підтримки в освітньому процесі дітей, які цього потребують, відповідно до їх індивідуальних потреб (рівня підтримки особи з ООП в закладі освіти в залежності від ступеню прояву труднощів).

У Постанові затверджуються такі категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів), що зазначаються у разі наявності у особи особливих освітніх потреб, і які відповідно до тяжкості ступеню прояву визначають певний рівень та обсяг підтримки:

- інтелектуальні – обмежені функціонування різного ступеня прояву передумов інтелекту;

- функціональні (сенсорні, мовленнєві, моторні) – обмежені життєдіяльності різного ступеня прояву слухової, зорової, опорно-рухової, мовленнєвої функцій;

– фізичні труднощі – обмежені функціонування різного ступеня прояву органів та кінцівок дитячого організму;

– навчальні труднощі – обмежені або своєрідності перебігу довільних видів діяльності;

– соціоадаптаційні (особистісні, середовищні труднощі), соціокультурні (зокрема, взаємодія з представниками осередків окремих культур, отримання інформації засобами жестової мови тощо).

Отже, передбачається, що відповідно до внесених змін до Положення про ІРЦ за результатами проведеної фахівцями комплексної оцінки визначатимуться: наявність чи відсутність у дитини особливих освітніх потреб та у разі їх наявності вказуватиметься категорія(ї) (тип(и)) особливих освітніх потреб (труднощів); напрями, рівень та обсяг підтримки особи з ООП в освітньому процесі, у тому числі обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються особам з ООП в закладах освіти; надаватимуться рекомендації щодо складення, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку в частині надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей дитини, створення належних умов для навчання залежно від порушення розвитку дітей з ООП (доступність приміщень, особливості облаштування робочого місця, використання технічних засобів); визначатиметься термін повторної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи тощо.

Згаданими вище змінами удосконалюється робота ІРЦ. Ці зміни передбачені проектом «Шкільна освіта для всіх», що входить до Плану заходів з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні, і становлять перший етап його реалізації.

Другим етапом цього проєкту передбачено оновлення дії положень про організацію інклюзивного навчання в закладах дошкільної та загальної середньої освіти починаючи із 1 січня 2022 року.

Як відомо, Постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 року № 769 вже внесено такі зміни до Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затвердженого Постановою КМУ від 10 квітня 2019 року № 530 [2]:

– передбачено упровадження диференційованого підходу до забезпечення підтримки дітей з ООП;

– затверджено нову форму індивідуальної програми розвитку особи (ІПР), терміни її реалізації, корекції; облік ІПР в системі автоматизації роботи ІРЦ;

– визначено рівні підтримки в освітньому процесі дітей під час інклюзивного навчання.

Отже, впровадження змін у роботі ІРЦ має на меті забезпечення більш широкого кола осіб, які цього потребують, підтримкою в освітньому процесі, шляхом уведення в практику роботи багаторівневої підтримки.

Запровадження міжнародних підходів до визначення категорій (типів) освітніх труднощів у осіб з особливими освітніми потребами, підвищення якості визначення та задоволення особливих освітніх потреб дітей, поява нових діагностичних інструментів для підтримки дітей, які відчувають труднощі в навчанні, передбачається, посилять наявні позитивні зрушення в галузі освіти осіб з ООП. Проте слід зауважити, що в контексті проведення реформ щодо забезпечення зміни підходів до визначення особливих освітніх потреб та впровадження широкої інклюзії, яка передбачає надання підтримки в освітньому процесі здобувачам освіти, перед управліннями, науковцями і практиками постає ціле коло питань, що потребують вирішення у найближчий час (забезпечення всіх ІРЦ сучасними методиками для проведення комплексної оцінки дітей раннього віку, запровадження в роботі закладів освіти багаторівневої підтримки в освітньому процесі, розроблення методичних рекомендацій щодо багаторівневої підтримки в освітньому процесі, підвищення кваліфікації фахівців ІРЦ, педагогічних працівників тощо), аби впроваджені зміни мали позитивні результати.

Список літератури:

1. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 р. № 765 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 16.08.2021).
2. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 р. № 769. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769-2021-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 16.08.2021).
3. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 16.08.2021).
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 16.08.2021).

5. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text>
(Дата звернення: 16.08.2021).